

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд „Алтернативни въпросителни структури в английския и българския език“ на Величка Любомирова Спасова,
докторант към катедра „Англицистика и американистика“,
ФКНФ, СУ „Св. Климент Охридски“,
в научна област: 2. Хуманитарни науки,
Професионално направление: 2.1. Филология: Германски езици - Синтаксис на съвременния английски език

Дисертационният труд на Величка Спасова представя изчерпателен анализ на алтернативните въпросителни структури в английски и български език с оглед на релационно-семантичните им аспекти и свързаните с тях структурни, функционални и прагматични измерения в рамките на въпросно-отговорното единство. Дисертацията е обем от 294 страници и включва пет глави, справка за приносите и подробна библиография. Структурата на труда е ясна и последователно изградена, следваща аргументирана изследователска логика и мотивация.

Първа глава въвежда обекта на изследване, целите, задачите и изследователската методология на дисертацията. Алтернативните въпросителни структури (АВС) в български и английски език са дефинирани като обект на изследването. Тяхната същност и изследователски предизвикателства са представени задълбочено и подробно. Целите на описанието се аргументират в два плана – вътрешен, свързан със семантичните и структурните отношения между алтернативите, и външен, насочен към измеренията им в надредните конституенти – в координативни фрази, в сложно изречение (като координирани главни или подчинени предикативни единици), и в рамките на въпросно-отговорното единство като най-горно ниво. Решението на авторката да надхвърли изреченския обseg е логически мотивирано и дава много добри резултати с оглед на цялостното описание и осмисляне, както се вижда в хода на работата. Методологията на изследването се основава на нетрансформационен

модел на фразовата структура, както и на релационен семантичен анализ. Задава се аналитичната последователност: „значение – структурна реализация – изреченска функция“, целяща изграждането на семантична перспектива, доразвита със структурни и функционални изражения. Още от тази глава текстът впечатлява с добра аргументация, яснота и целенасоченост.

Във втора глава „Корпусно изследване“ прецизно се описва емпиричната основа на анализа. Прави впечатление значителното разнообразие и обем на изследователския материал – осем корпуса, от които четири на английски и четири на български език, съответно по два с разговорна и два с художествена реч. Три от тези корпуси са специално съставени от авторката за целите на изследването, с което тя дава своя принос и за натрупването на емпирична електронна банка, достъпна и за други изследователи. Общият обем на корпусите, надвишаващ 560 000 словоформи, позволява извличането на значителен брой появи на АВС, а жанровото разнообразие дава основа за междурегистрова съпоставка. При съставянето на корпусите е следвана утвърдена извадкова методика, позволяваща детайлно и точно статистическо профилиране. Описва се успешната корпусна обработка на множество етапи – от броенето и отделянето на извадките, през техническата битка с липсата на пунктуация, капитализация и репликови граници в разговорните транскрипти, през синтактичната нормализация на типичните за разговорната реч накъсвания, повторения, незавършеност, елипси и др., до финалното съставяне на конкорданси на АВС за двата езика. Конкордансите са с около 250 появи за всеки език, общо около 500 във всички корпуси. Освен това докторантката извлича и конкорданс на репликите-реакции на адресата с общо над 140 появи в двата езика, съответно класифицирани в семантични подвидове. Трябва да се отбележи, че тези конкорданси са съставяни ръчно, с частично автоматично търсене, тъй като се изследват структури, а не отделни думи. Представен е много подробен статистически анализ на конкорданса, открояващ значими разлики по различни критерии: вид на регистъра, семантични отношения и техните подкласове, структурни типове на различни нива. Анализира се и употребата на всеки алтернативен съюз поотделно и в сравнение. Трябва да се отбележи, че

статистиката по семантични групи става възможна след обстойна семантична класификация на АВС според отношенията между конститuentите им, което е много съществен принос на авторката. Особено впечатление прави подробният статистически анализ по синтактични функции на АВС – както в рамките на изречението, така и на ниво фраза и обособена част, който е направен много задълбочено и с познаване на тънкостите на фразовата граматика. Всички статистически данни са представени изчерпателно и нагледно в подробни таблици и обобщаващи диаграми. Резултатите от тази глава дават солидна основа за по-нататъшните анализи.

Трета глава е посветена на вътрешните семантични релации между конститuentите на АВС. Аргументирано са отделени две големи групи отношения: *същински алтернативи* и *приблизителни алтернативи*. При анализа на *същинските алтернативи* В. Спасова се основава на пресупозицията за взаимоизключване на елементите на АВС. Детайлният семантичен анализ разглежда опозициите в лексикален, контекстуален и морфологичен план, а също и по отношение на синтактико-логическото отрицание. Прави отлично впечатление богатата теоретична база от семантична литература, която е обработена с оглед на АВС. По-нататък, при анализа на *приблизителните алтернативи*, е представена впечатляваща аналитична интерпретация на градиентния и фино нюансиран характер на семантичните различия. Докторантката умело представя надделяващите прагматични фактори при някои релации. Вместо стандартните отношения на противопоставяне между алтернативите, анализите откриват синонимия, хиперонимия, хипонимия и различни нива на апроксимация в определени семантични полета, които са ясно дефинирани. Много съществен принос на тази глава е пресичането на семантичните класификации със структурните, т.е. семантичните опозиции са допълнително класифицирани и според съответната им структурна реализация, с което се постига многостранност на лингвистичната интерпретация. Под формата на матрични репрезентации към фразовата структура се въвежда семантична нотация, която би могла да се използва в повечето съвременни нетрансформационни и лексикално-базирани синтактични модели. Прави

впечатление, че тези диаграми отразяват комплексни семантико-синтактични явления: елипса, редукция, отрицание, предпоставяне, координация, каузативност и др., които изграждат динамична обща картина на АВС. Тази глава има силно приносен характер в теоретичното осветляване на разглежданите АВС.

Четвърта глава е посветена на външната релация между АВС и реакцията на другия комуникант в речевия акт. Тъй като алтернативните въпроси възникват, за да получат *реакция*, нейният анализ е важен елемент от тяхното разбиране. Основа на анализа е прагматически по-широкото разбиране за *реакция* като *отговор*, *отклик*, или *липса на реакция*. В емпиричния материал В. Спасова установява многобройни случаи, в които пресупозицията за уникалност, т.е. за избор на точно една от алтернативите за правилен отговор в речевия акт, се нарушава от адресата. Тези случаи са задълбочено разгледани в по-широка прагматично-философска рамка и разгледани в три групи. При анализа на първата опция – *отговорите*, В. Спасова прави не само подробен структурно-семантичен анализ на избора между първа и втора алтернатива като правилен отговор, но също така и на отговора. Разгледани са възможностите за добавяне на допълнителна информация, за елипса на структурни елементи, за редукция, за перифраза, както и за експлицитно отрицание на едната алтернатива заедно с приемането на другата. Тук отново наблюдаваме надграждане на семантичен със структурен анализ, което показва последователност на изследователския подход. По отношение на *откликите* много интересно е наблюдението, че в българския език те са почти равни на отговорите като брой появи в корпуса. В английски език броят им също е значителен. Това показва, че от прагматична гледна точка чисто въпросителната насоченост на разглежданите конструкции е доста отслабена. Освен това, анализът показва, че добавянето на трета алтернатива, приемането и на двете едновременно или тяхното общо отхвърляне, както и изобщо липсата на реакция, е знак за важната роля на адресата в диалога, който може да не приеме пресупозицията. Особено интересна е допълнителната прагматическа натовареност на някои реакции, показваща извинение, оправдание, незнание, объркване и др. Приносен е и съставеният списък на

готови формули при отговор чрез въпрос. Задълбочено са потърсени и причините за липса на отговор – както в характеристиките на речевия акт, така и в игнорирането на въпроса, като нарушаване на комуникативните стандарти. Главата завършва с обобщаваща таблица на типизираните реакции, подредена логично и информативно.

В пета глава на дисертацията са представени задълбочени изводи от цялостното изследване. Те отчитат междинните изводи, направени във всяка от предходните глави, и се насочват към общата картина, което е изключително полезно за читателя. Там може да се открият ценни обобщения за АВС, на които могат да се позоват бъдещи езиковедски изследвания в областта на синтаксиса и семантиката. Водещите идеи могат да се използват методически в преподаването на английски и български език като чужд, както и в преводаческата практика.

Накрая са изведени и основните приноси моменти в дисертацията. Библиографията е изчерпателна и оформена според изискванията.

Докторантката има единадесет публикации по темата, от които една в чужбина. Авторефератът съответства на съдържанието на дисертацията и представя добре основните ѝ приноси.

Като научен ръководител на Величка Спасова трябва да отбележа, че тя работи много активно и задълбочено, винаги отворена към нови идеи и творчески решения.

Въз основа на отличните качества на дисертационния труд убедено предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Величка Любомирова Спасова.

Доц. д-р Цветомира Венкова

10.02.2020

София